



Kooste kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten Suomelle antamista suosituksista

Kielelliset oikeudet

Suosituksien perusteella hallituksen tulee ryhtyä toimiin ja raportoida seuraavalla määräaikaishuolustoinnin kierroksella tuloksista. Koosteessa suositukset on huomioitu vuoden 2022 loppuun asti. Suosituksia on tiivistetty ja lyhennetty. Suositukset ovat alun perin englanniksi, käännökset ovat epävirallisia. Tähän tiivistelmään ei ole kerätty suosituksia, jotka liittyvät kielen, kulttuurin tai etnisyyden perusteella henkilöihin kohdistuvaan syrjintään, vihapuheeseen tai väkivaltaan (kts. rasismia ja syrjintää koskeva kooste ja tiivistelmä).

Koosteessa on huomioitu seuraavien sopimusvalvontakomiteoiden ja -tahojen suositukset (talojen nimien lyhenteet ja suositusten antamisvuosi suluissa):

- YK:n Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW, 2022)
- YK:n Ihmisoikeuskomitea (CCPR, 2021)
- YK:n Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (CESCR, 2021)
- YK:n Rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD, 2017)
- YK:n Lapsen oikeuksien komitea (CRC, 2011)
- Euroopan neuvoston ministerikomitean suositukset kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanosta Suomessa (FCNM, 2020)
- Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaisen komissio (ECRI, 2019)
- Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO, 2019)
- Ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen osapuolten komitea (GRETA, 2019)
- Euroopan neuvoston ministerikomitean suositukset alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevasta eurooppalaisesta peruskirjasta (ECRML, 2018)
- YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (UPR, 2022)
- YK:n itsenäinen asiantuntija ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien nautinnasta (IEOP, 2022)
- YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoiija (2016)
- Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun Nils Muižnieksin Suomi-raportti (2012, EN-IOV)

Sisällys

Saamenkieliset.....	1
Kieli ja koulutus.....	1
Sote-palvelut ja muut julkiset palvelut	2
Romaninkieliset.....	3
Ruotsinkieliset.....	3
Karjalankieliset.....	3
Muut ja yleiset.....	4

Saamenkieliset

Kieli ja koulutus

- Vahvistaa **saamen kielen elvytystä** myös kotiseutualueen ulkopuolella. (CERD)
- Vahvistaa **saamenkielistä opetusta** myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, erityisesti myöntämällä pysyvän rahoituksen kielipesille ja aikuiskoulutukselle. (ECRML)
- Vahvistaa **saamenkielistä opetusta**: erityistä huomiota kielipesiin, etäopetukseen ja opettajankoulutukseen. (FCNM)
- Tunnustaa saamen kielten opetuksen ja **saamenkielisen opetuksen** oikeudeksi. (CESCR)
- Parantaa **saamen kielen opetuksen** saatavuutta, saavutettavuutta ja laatua täytäntöön pantaessa mm. kielipoliittista ohjelmaa:
 - lisäämällä resursseja opetusmateriaaliin
 - kouluttamalla lisää kieltenopettajia
 - laajentamalla nykyisten saamen kielten (myös etä-) kurssien saavutettavuutta kotiseutualueen ulkopuolella. (CESCR)
- Varmistaa saamelaislapsille **kulttuuritekijät huomioivat koulutuspalvelut**, myös kotiseutualueen ulkopuolella. (CRC)
- **Tiiviimpi yhteistyö Norjan ja Ruotsin kanssa** saamelaislasten **koulutukseen liittyvissä asioissa**, kuten opetussuunnitelmat, opettajien koulutus, oppimateriaali ja mediasisältö. (CRC)
- Saamelaiskäräjille, kolttien kyläkokoukselle sekä asianosaisille saamelaisyhteisöille tulisi taata aiempaa **suurempi sananvalta metsähallituslain täytäntöönpanoon** liittyvissä prosesseissa.
 - Vähintään laissa asetettuihin **kuntakohtaisiin toimikuntiin** tulisi tulla täysi ja tehokas **saamelaisedustus**
 - Toimikuntien edustajille tulisi antaa selkeästi määritelty **valtuutus arvioida** kaikkien toimien mahdollisia **vaikutuksia saamelaisten kieli- ja kulttuurioikeuksiin** ennen lupien myöntämistä.
 - Tällaisten **lupien myöntämisestä** tulisi pidättäytyä kokonaan, jos on olemassa vaara, että toiminta horjuttaa saamelaisten tai kolttien elinkeinojen ja kulttuurin harjoittamisolosuhteita tai jos ne aiheuttavat merkittävää vahinkoa poronhoidolle. (YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoija)
- Ensisijaisesti varmistaa, että **saamen kielen elvytysohjelma** saa riittävää ja pitkäaikaista rahoitusta, että sen toteutusta arvioidaan vuosittain ja että siitä raportoidaan edelleen YK:n ihmisoikeusmekanismeille sopimusvalvontaelinten arvioinnin yhteydessä.
 - Suomen tulisi puuttua **saamenkielisten opettajien ja oppimateriaalien** puutteeseen erityisesti lukumäärältään pienempien koltan- ja inarinsaamen osalta ja varmistaa, että **etäoppimiselle** annetaan lisärahoitusta.
 - Läheisessä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa kehittää **saamelaista opetussuunnitelmaa** saamelaisten kotiseutualueella annettavaa opetusta varten

- Valmistella ja hyväksyä **kansallinen opetussuunnitelma** yhdessä saamelaiskäräjien kanssa sen varmistamiseksi, että siihen sisältyy riittävästi ja paikkansapitävää saamelaisten historiaa ja kulttuuria koskevaa opetusta. (YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoija)
- **Ratifioida ILO:n** alkuperäiskansalaisten oikeuksia koskevan **yleissopimuksen nro. 169.** (FCNM, CCPR, CESC, CERD, CRC, EN-IOV)
 - Myös YK:n yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa (UPR) 2022: Tanska, Saksa, Peru, Etelä-Sudan, Brasilia, Paraguay, Norja, Meksiko ja Kiina.
- Parantaa tietoisuutta NKV:n eri muodoista sekä kulttuurisensitiivisyyttä kansallisiin vähemmistöihin, kuten **saamelaisten** naisten erityistä tilannetta kohtaan.
→ Tarjota asianmukaisempaa yksilöllistä tukea ja ylittää kieliesteet. (GREVIO)

Sote-palvelut ja muut julkiset palvelut

- Varmistaa saamenkielisten **sote-palvelujen saavutettavuus** (ECRML), myös yksityisellä sektorilla ja kotiseutualueen ulkopuolella (CESCR), ml. mielenterveyspalvelut (CERD).
- **Selkeyttää sote-palveluja koskevia oikeuksia** kotiseutualueella sekä määrittellä saavutettavissa ja mitattavissa olevat tavoitteet:
 - riittävät resurssit,
 - saamenkielisen palveluntarpeen arviointi ja
 - tarvittaessa tiettyjen saamenkielisten palveluiden tukeminen kotiseutualueen ulkopuolella. (FCNM)
- Varmistaa **saamelaislapsille** kulttuuritekijät huomioivat **sote-palvelut**, myös kotiseutualueen ulkopuolella. (CRC)
- Lisätä yhtä kolmesta saamen kielestä äidinkielenään puhuvien **saamenkielisten terveydenhuollon ammattilaisten määrää.** (IEOP)
- Antaa **koulutusta** ikääntyneiden (erityisesti kognitiivisen heikentymän omaavien) saamelaisten parissa työskenteleville **ei-saamelaisille terveydenhuollon ammattilaisille** (IEOP)
- Kehittää ja turvata **saamenkielisiä matalan kynnyksen palveluita**, jotka tukevat **ikäntyneen saamelaisväestön henkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä**, myös kotiseutualueella. Tähän tarvitaan saamen kieltä osaavaa ja saamelaiskulttuuria ymmärtävää henkilökuntaa. (IEOP)
- Sote-palveluissa on huomioitava saamelaisille ominaisia yhteisöllisiä käytäntöjä. Tulee kehittää koko saamelaisyhteisöä tukevia käytäntöjä, erityisesti **yhteisöhoitoa**. Yhteisökeskukset, joissa on **saamelaiskulttuuria tuntevia sote-alan ammattilaisia**, ovat yhä tärkeämpiä iäkkäille saamelaisille, jotka haluavat jatkaa perinteistä poronhoitoa, erityisesti kun otetaan huomioon nuorten saamelaisten lisääntyvä muuttoliike kaupunkikeskuksiin. (IEOP)
- Tarjota **Nollalinja- puhelinpalvelua** useammalla kielellä, etenkin **saamen kielellä**, vähentääkseen kieliesteitä.

- Kannustaa kiinnittämään enemmän **huomiota** mm. **ikäntyneiden saamelaisten tarpeisiin**, jotka asuvat **maa-, syrjäseudulla ja taajamissa**.
 - Olennaisen tärkeää toteuttaa ikääntyneille käyttökelpoista **liikenne- ja infrastruktuuria**, jotta voivat käyttää keskeisiä palveluita. (IEOP)

Romaninkieliset

- Tehostaa romanilasten **koulutukseen osallistamista** ja **romanikielen opetusta** sekä raportoi tuloksista. (CERD)
- **Romanikielen** elvyttäminen edistämällä opetusta ensimmäisenä kielenä. (FCNM)
- Lisätä ja parantaa **romanikielisten opettajien koulutusta**, **oppimateriaalien tuotantoa** ja romanikielen **opetustarjontaa**. (ECRML)
- Varmistaa romanilasten oikeus kulttuurisensitiivisiin **koulutus- ja terveydenhuoltopalveluihin** omalla kielellään. (CRC)
- Kannustaa kiinnittämään enemmän **huomiota** mm. **ikäntyneiden romanien tarpeisiin**, jotka asuvat **maa-, syrjäseudulla ja taajamissa**.
 - Olennaisen tärkeää toteuttaa ikääntyneille käyttökelpoista **liikenne- ja infrastruktuuria**, jotta voivat käyttää keskeisiä palveluita. (IEOP)

Ruotsinkieliset

- Varmistaa yhteiskunnallinen yhteisymmärrys Suomen kaksikielisyydestä lisäämällä korkeimman poliittisen tason tukemaa tietoa ja selkeää **sitoutumista kaksikielisyyteen**.
 - ryhtyä **avoimeen vuoropuheluun** ruotsinkielisen väestön kanssa näiden ensisijaisista tavoitteista sen varmistamiseksi, että **ruotsinkielisiä julkisia palveluja koskevat sitoumukset ovat realistisia, tehokkaita**, että niillä on **riittävät resurssit** ja että niitä **seurataan säännöllisesti**. (FCNM)
- Varmistaa, että ruotsinkielisillä on käytännössä mahdollisuus saada **sote-palveluita** omalla kielellään.
 - Erityisesti tulisi pyrkiä torjumaan **moniperusteista syrjintää**, joka kohdistuu näitä palveluja käyttäviin ruotsinkielisiin **lapsiin, vanhuksiin ja vammaisiin**.
 - Tulisi **seurata** tarkoin ruotsinkielisten **kielellisten oikeuksien toteutumista** ja tarvittaessa ryhtyä toimiin niiden toimeenpanemiseksi käräjäoikeuksissa. (FCNM)
- Ryhtyä lisätoimiin varmistaakseen ruotsinkielisten **sote-palvelujen** saavutettavuuden. (ECRML)

Karjalankieliset

- Pitää yllä joustavaa ja avointa lähestymistapaa puiteyleissopimuksen soveltamisalaan ja **virallistaa vuoropuhelu karjalankielisten edustajien kanssa**, jotta voidaan **vahvistaa heidän suojeluaan kansallisessa lainsäädännössä**. (FCNM)

- Lisätä ponnisteluja karjalan kielten elvyttämiseksi edistämällä aktiivisesti näiden kielten opetusta ensimmäisenä kielenä kouluissa. (FCNM)

Muut ja yleiset

- **Levittää CEDAW-sopimusta ja sen lisäpöytäkirjoja myös muilla kuin kansalliskielillä**, jotta mahdollistetaan saavutettavuus myös naisille ja tytöille, jotka eivät osaa kansalliskieliä. Helpottaa yleissuosituksen ja yksilövalitusratkaisujen saavutettavuutta. (CEDAW)
- **Tietoisuuden ja suvaitsevaisuuden lisääminen** alueellisista kielistä ja vähemmistökielistä. (ECRML)
- **Eriyttää tiedonkeruun** siten, että käytetään erilaisia monimuotoisuuden indikaattoreita (mm. kielen mukaan) ja sallitaan vastaajien vastata nimettöminä sekä valita, miten he identifioivat itsensä (CERD, ECRI,)
- Parantaa **tietoisuutta NKV:n eri muodoista sekä kulttuurisensitiivisyyttä** kansallisiin vähemmistöihin ja muihin Suomen erityisiin naisryhmiin kuuluvien naisten erityistä tilannetta kohtaan. → Asianmukaisempaa yksilöllistä tukea ja **ylittää kieliesteet**. (GREVIO)
- Tarjota **Nollalinja- puhelinpalvelua useammalla kielellä** vähentääkseen kieliesteitä. (GREVIO)
- Edistää pyrkimyksiä **tunnistaa ja ehkäistä ihmiskauppaa** mm. **antamalla kirjallisia tietoja** Suomeen matkustamista suunnitteleville ulkomaalaisille ihmiskaupan riskeistä, auttamisjärjestelmistä sekä miten pyytää neuvoja ja apua **sellaisella kielellä, jota he ymmärtävät**. (GRETA)
- Tiedon puute **sote-palvelujen saatavuudesta ja hakemisesta** luo esteitä ikääntyneille naisille ja mm. kielellisten vähemmistöjen jäsenille:
 - Antaa **sote-ammattilaisille koulutusta** ihmisoikeuksista ja kulttuurin huomioimisesta.
 - Harkita kulttuurin huomioivan koulutuksen **rahoituksen lisäämistä**. (IEOP)
- Kieleen sekä etniseen taustaan perustuva syrjintä syvenee ikääntyneiden kohdalla. → dementiaa sairastavien henkilöiden tarkoituksenmukaisten ja kulttuurin huomioon ottavien **palvelujen suunnittelussa huomioitava**, että **dementiaa sairastavat saattavat** palata käyttämään alkuperäistä kieltään ja **menettää aiemman kykynsä kommunikoida suomen kielellä**. (IEOP)
- **Verkkopalveluiden saavutettavuusongelmat**: Selkokieltä tarvitaan erityisesti mm. kielellisiin vähemmistöihin kuuluville ikääntyneille. (IEOP)
- Kannustaa kiinnittämään enemmän **huomiota** mm. **kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden tarpeisiin**, jotka asuvat **maa-, syrjäseudulla ja taajamissa**.
 - Olennaisen tärkeää toteuttaa ikääntyneille käyttökelpoista **liikenne- ja infrastruktuuria**, jotta voivat käyttää keskeisiä palveluita. (IEOP)